

A N E T A A N R A

NIKI

D V I G U B A S
P O R T R E T A S

*hristeļi un jasi īs ce
va baltos tēr
brūgva*

344 minūtes

Galbūt romans

TYTO ALBA

ANETA ANRA

NIKI

**DVIGUBAS
PORTRETAS**

Galbūt romanas

VILNIUS 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tinklais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Viršelyje:

Niki de Saint Phalle portretas, – Pontus Hulten, *Niki de Saint Phalle*, Stuttgart: Verlag Gerd Hatje, 1992

Anetos Anros portretas, Gintaro Makarevičiaus nuotr.
Knygoje panaudoti Anetos Anros piešinių fragmentai

© Aneta Anra, 2019

© „Tyto alba“, 2019

ISBN 978-609-466-404-5

Niki de Saint Phalle, viena garsiausių XX a. menininkių, gimė 1930 m. spalio 29 d. Paryžiaus priemiestyje Neji prie Senos aristokratų šeimoje. Didžiąją vaikystės ir paauglystės dalį praleido Niujorke. Aštuoniolikos ištėkėjo už Harry'o Mathewso, vėliau garsaus rašytojo.

Jaunystėje, jau būdama dviejų vaikų mama, dirbo modeliu, jos nuotraukos puošė „Vogue“ ir „Elle“ žurnalų viršelius.

Dvidešimties metų nusprendė tapti dailininke ir po savamokslės naivosios tapybos bei eksperimentinių asambliažų ėmėsi ją išgarsinusios „Šaudymo sesijos“ (arba „Tirų“): šaudydama į paveikslus Niki ištaškydavo drobėse paslėptas dažų kapsules. Ji buvo vienintelė moteris, priklausiusi prancūzų Naujojo realizmo gruputei kartu su meno garsenybėmis Christo, Armanu, Yves'u Kleinu ir Jeanu Tinguely. Šveicaras kinetinių skulptūrų kūrėjas Tinguely tapo Niki gyvenimo vyru, bendradarbiu ir bendraminčiu, padėjo jai kurti milžiniškas skulptūras Nanas, Taro sodą Toskanoje (tai vienintelis moters sukurtas tokio masto sodas, gretinamas su Antonio Gaudí kūriniu – Güellio parku Barselonoje), Stravinskio fontaną Paryžiuje šalia Pompidou centro.

Niki mirė 2002 m. Kalifornijoje.

Priešais didelį langą į sodą griežiu smuiku, stirnos ateina iš miško klausytis mano melodijos, paukščiai regi spalvotus sapnus ir, muzikos užburtos, krinta žvaigždės. Niki renka žvaigždes ir veria jas ant virvelės, suveria žaižaruojantį vėrinį, mėnulis jį išvydęs puola mudviem po kojomis, Niki įsega į vėrinį ir jį, per patį vidurį. Nešiosiu šį vėrinį ant kaklo aštuoniasdešimt rudenį ir žiemų.

SPALIO DVIDEŠIMT DEVINTOJI, VINGIO PARKAS

Gimtadienis šiomet toks džiugus, Niki. Kaip dažniausiai, lyja, žvarbu ir vėjuota, medžiai nuogi, tačiau man kvepia tie drėgni lapų ornamentai po kojomis. Ilgos tuščios parko alėjos ir vienas kitas prabėgantis sportininkas nebaugina, klausausi genių, pasidairau voveraičių, galiausiai išsitraukiu Baricco „Misterį Gvyną“ ir eidama skaitau. Noriu vien estetikos. Renkuosi vien laimę ir džiugesį teigiančias knygas, paveikslus ir papuošalus.

Tave įsimylėjau seniai. Tada, kai įsimylėjau Dailininką – jis parodė tavąjį Stravinskio fontaną, davė knygų apie tave. Nežinojau, kad mūsų gimtadieniai tą pačią dieną. Prieš kelerius metus, skaitydama apie tave, pamačiau magišką skaičių – spalio dvidešimt devintoji. Nuo to laiko savojo gimtadienio nešvenčiu, – ne, nešvenčiu jo nuo septyniolikos metų, – švenčiu tavąjį. Kismet.

LAIKAS. Anksčiau, dabar, vėliau.

VIETA. Vilnius, Paryžius, viršžvaigždinės sferos, namelis Užupyje šalia Bernardinų kapinių, sala prie Afrikos, labirintai ir kt.

VEIKĖJAI. Aš – Malena (kartais kalbu apie save trečiuoju asmeniu), Dailininkas, Sūnus, Močiutė, Mama, buvę mylimieji, tėvas, Niki de Saint Phalle ir mūsų mintyse esantys, taip pat išgalvotame realiame gyvenime mus supantys asmenys.

UMBERTO ECO CITATOS, nes jis Malenai vienas didžiausių visų laikų rašytojų, mistiškųjų viduramžių žynys. „Rožės vardą“ išleido tais metais, kai gimė Malena ir mirė Niki mama, mirė tą dieną, kai gimė Malenos ir Dailininko Sūnus. Gimė žiemą, dieną prieš Dailininko gimtadienį.

JULIANO BARNESO CITATOS, nes jis gimė žiemą, lygiai mėnesį prieš Sūnaus gimtadienį. Tais metais, kai gimė menamasis tėvas.

ALESSANDRO BARICCO CITATOS, nes jo pasakojimas Malenai – plevenantis ir svaigus, džiuginantis savo improvizacijomis ir lengvais žodžių tinkliukais. Jis gimė žiemą.

OLGOS TOKARCZUK CITATOS, nes ji mėgstamiausia Malenos rašytoja, Malena be galo žavisi jos poetika. Olga gimė žiemą.

FEDERICAS FELLINIS, nes jis Dailininko mėgstamiausias filmų kūrėjas, jo autobiografinę knygą „Aš, Fellini“ Dailininkas vadina viena liūdniausių ir jautriausių, jam artimiausių gyvenimo refleksijų. Fellinis gimė žiemą.

Visi jie gimę po Vandens arba po Ožiaragio ženklais. Po šiais ženklais gimė visi svarbiausi mano sutikti žmonės – mylimieji, draugės, autoritetai, idealai, rašytojai, dailininkai, režisieriai. Na, žinoma, yra išimčių.

Trumpas ekskursas į Marie Curie gyvenimą, nes ji Skorpionas – kaip Niki ir Malena. Kaip Albert'as Camus, kaip Sylvia Plath.

----- *Koks gražus būtų pasaulis,
jei žinotum taisyklę, kaip
vaikščioti labirintais.*
Umberto Eco

Pastaraisiais mėnesiais daug galvojau apie savo gyvenimą, kartais man atrodo, kad siela lyg avilys, į kurį kartkarčiais užklysta kitos mažutės sielos, pasivijusios iš praėjusių amžių – o gal iš praėjusių gyvenimų. Įlenda į tavo didįjį avilį, ir prasideda keistas, stebinantis, nesuprantamas laikotarpis. Pagaliau tą sielą išvarai – kartais tai užtrunka. Ar šitaip galima pasiteisinti? O kas įrodys, kad taip nėra? Prieš kelerius metus sėdėjau Nidos paplūdimyje viena, prisiminiau, kaip čia buvau prieš penkerius, šešerius, septynerius metus, prisiminiau, kokia buvau, ir kviečiau save ankstesniąją – tą, kuri mylėjo skorpioniškąjį Camus visa širdimi, o naktis leisdavo juodu tušu piešdama neegzistuojančius pasaulius ir iškreiptus moterų siluetus.

Veidrodžių labirinte Liucernoje užpuolė panika – kur beapisukčiau, mačiau savo atvaizdą, mačiau kitų žmonių daugkartinius atvaizdus, o išėjimo nebuvo. Tąkart mane išvedė Dailininkas – rado išėjimą pagal gaivos dvelksmą. Jis išvedė mane ir iš kitų labirintų, kuriuose buvau paklydusi, – kaip aš klaidžiojau! Išvesdavo mane į gaivius rytus ir vakarus.

Laimingiausia mano gyvenime diena, kai sužinojau, kad vyras – jį vadinau Tėvu – iš tiesų nėra mano tėvas. Nusprendžiau niekam nepasakoti, kol susipažinsiu su tikruoju. Nuvykau į Prancūziją – tėtis gyveno Prancūzijoje.

O vyras, laikytas tėvu visą ligšiolinį mano gyvenimą? Kas jis, negalėjau pasakyti, jo beveik nepažinojau. Gražus vyras, vikriai rišdavęsis kaklaraištį, – tai pamenu iš vaikystės; niekad nemūvėdavo vestuvinio žiedo, kai dar gyveno su mama, rudenius leisdavo vienas (?)

tolimuose kraštuose. Prieš dešimt metų man pasakojo, kad pamatęs vieno dailininko peizažus (gaila, neįsiminiau pavardės) apsverkė – tokie nostalgiški jam pasirodė. Dar yra sakęs, kad visą gyvenimą mylėjo ir mylės vieną moterį – mano Mamą; tada su ja nebegyveno jau dvidešimt metų. Koks jis? Jautrus? Šaltas, abejingas, matematikas. Dabar supratau, kodėl niekada manimi nesidomėjo, nieko neklausinėjo, kodėl niekada nesusėdome kavinėj išgerti arbatos, kodėl niekad nejutau, kad tėtis apsaugos, apgins, patars. Nes jo nebuvo. Vaikystėje jaučiausi našlaitėlė, kai draugės puldavo į glėbius jų iš mokyklos pasiimti atvažiavusiems tėčiams, kai gaudavo dovanų per gimtadienius, kai vėliau tėčiai tapdavo nuodėmklausiais ir patarėjais, paauglių paslapčių saugotojais.

Kartais sapnuoju savo tėtį – tą, netikrąjį. Sapnuose jis žeria man priekaištus, kaltina, įžeidinėja, niekada nebūna meilus. Nežinau, ar jis dar gyvas, ar barasi iš paralelinių pasaulių. Kartais jo ilgiuosi; prisimenu jo juokus, jo geriausią draugą lakūną, kuriam vakystėje mojuodavau; mojuodavau kiekvienam praskrendančiam lėktuvui, nes ten skrido jis ir gabeno man feichojos vaisių iš egzotiškų kraštų. Prisimenu, paauglystėje tėvas mane nusivežė pas savo draugą drabužių dizainerį į ryškioomis lempomis apšviestą ateljė ir juokais paprašė susiūti man plėšytus džinsus – jo dukra vaikštanti it elgetėlė. Prisimenu jo iš kažkur parsigabentą antikvarinį automobilį, tokį kledarą, tačiau stilingą; didžiavausi, kai kartą atvažiavo manęs paimti po pamokų, su baltu lino švarku ir apvaliniais saulės akiniais, – pamenu, vyresnių klasių mergaitės į jį žiūrėjo susižavėjusios. Noriu pamiršti viską, kas vyko vėliau. Bandau jį pateisinti, kaltinu nepalankias jo gyvenimo aplinkybes, jį sugniuždžiusias permainas, jį perkeitusius įvykius. Bet kas trukdė mane mylėti?

Kai negaliu užmigti, žiūriu į tamsų dangų ir galvoju apie tai. Kas jam trukdė mane mylėti?

Su naujuoju tėčiu susipažinau keistokomis aplinkybėmis. Tą dieną Paryžiuje sukuriavo dulkės, sausis pasitaikė šaltas ir sausas, oras slogus nuo automobilių ir metro požemių kvapo.

Man patinka dargana ir sudrėkę lietpalčiai.

Kitą dieną pasikeičiau pavardę. Turiu vardą, kuriuo čia nesivadina niekas.

Mamos linija stipri. Mano senelis mokėjo užkalbėti.

Močiutė turėjo juosmenį siekiančius juodus plaukus, rišdavo juos į kuodą viršugalvyje ir angliuko juodumo pieštuku paryškindavo antakius. Mano vaikystės melodija – medinių šukų šiurenimas, kai Močiutė šukuodavosi priešais didelį padūmavusį veidrodį. Šiuuuugžt, šiuuuugžt. Kai anuomet man kirpdavo plaukus vaikų kirpykloje, Močiutė sėdėdavo šalia, nenuleisdama akių nuo kirpėjos rankų – kad nenurėžtų per daug. Nuo mažų dienų ilgi plaukai – moteriškumo, jausmingumo simbolis. Kartą buvau savuosius nusikirpusi trumpai ir negalėjau sulaukti, kad ataugtų, jaučiausi negerai, buvau tarytum ne aš. Bandžiau nusikirpti kai ką drauge su plaukais – nepavyko.

Mūsų giminės istorija paini ir siekia tolimas šalis, kur niekada nebuvau. Mama panaši į senelį, aš panaši į Mamą, visų mūsų akys vienodos. Močiutę mylėjau labiausiai pasaulyje ir jau vienuolika metų negaliu apie ją kalbėti neverkdama. Ji buvo burtininkė. Todėl aš gebu susapnuoti viską, kas nutiks. Man nepatinka ši giminės dovana, bet jos nepavyks atsikratyti. Būna baisu, nes viską žinau iš anksto. Intuicija labai stipri ir ką čia slėpti: ją kartais supainioju su norais. Turiu apsaugą – tai žinau ir pati, ir sakė (išbūrė?) astrologė (netikiu astrologais); tuos, kas man kenkia, kosmosas baudžia su kaupu.

Mano karūnos deimantas užminuotas.

Niki, pamačiusi vabalą ant kėdės atbrailos, paprašei tavęs aplankyti atėjusios žurnalistės, kad nuimtų. Bijojai vorų, gyvačių, vabzdžių, driežų. Piešei juos, norėdama atsikratyti baimės.

Kurdama atsikratai baimių. O bijai ne tik vorų ir vabalų – dar gyvačių. Brolis kartą įmetė gyvatę į tavo lovą ir išsigandusi taip šaukei, kad atlėkė pusbrolis ir išmetė ją pro langą. Tą naktį atsisakei miegoti lovoje, kurioje ji tūnojo įsitaisiusi.

Aš gyvačių nebijau – bjauriuosi liežuvautojais, gyvatės lenda jiems iš burnų.

Bijau vorų. Maža norėjau išgelbėti voratinklyje įstrigusį drugelį; bridau per pievą dviejų elektros stulpų link, tarp jų lingavo gijų verpetas, griebiau įvairiaspalvį drugelį, jis buvo šlapias, iščiulptas, mano mažus pirštukus pagavo glitus voratinklis, o jo pakrašty siūbavo didžiulis juodas voras. Drebu pamačiusi vorą.

Prieš dvejus metus Nidoje, name prie marių, buvau viena. Antrame aukšte dideli langai, pro juos matosi dangus. Negalėjau ten miegoti, nes gyvena vorai. Dideli ir juodi. Ir kuo toliau, tuo didesni ateidavo. Iš marių, pro stogą, nematomomis gijomis. Rankos vis užkliudydavo voratinklius, jie lipo prie suknelės. Vorai išlenda naktį, višal laik apie dvyliktą. Sėdi ant stoglangių ir stebi mane, staiga pradeda nerangiai suptis ant savo siūlų. Susirenku žaislus – taurę vyno, knygą, piešimo sąsiuvinį, tušą ir kaligrafinę plunksną – ir bėgu į apačią, uždarau duris, kad jie neatsektų.

Bandau save įtikinti, kad vorai geri, verpia man virves drabužiams džiauti. Viršuje karšta, labai greitai džiūna. Įsivaizduoju juos elegantiškus, kerinčius, nepanašius į vabalus, įsivaizduoju visai ne tokius, kokie gyvena palėpėje. Nepadeda. Vorai nenori, kad juos pagaučiau, išmesčiau į lauką ir atiduočiau žvirbliui. Vorai žino, kad jų neliesiu. Jie spokso į mane iš viršaus. Mano pasakos manęs pačios neguodžia.

Tėvas (tas, laikytas tėvu), pasakojo nutikimą iš mano vaikystės – vienintelį, kurį pamena. Per televiziją rodė ugnikalnio išsiveržimą ir karštą plūstančią lavą. Aš pažiūrėjau, tylėdama susirinkau meškiukus ir nusinešiau į kitą kambarį. Daugiau jis nieko neprisiminė. Jo nebebuvo, ir aš žinojau, kad man nepasisekė – niekada jo neturėjau ir neturėsiu, nebent kitu pavidalu.

Kartais jaučiuosi, lyg būčiau Nabokovo stebėtoja. Kartais išsi-
gąstu Golemo, šmirinėjančio naktimis tamsiuose sapnų koridoriuose.

Niki kambaryje kažkas įsitaisydavo. Naktimis. Gal spintoje, o gal slėpėsi po lova. Nežinia, kas jis. Niki įeidavo į tamsų kambarį drebančia širdimi. Ji mažytė, jos širdelė pernelyg stipriai plaka. Daužosi iš siaubo. Niki tiesia ranką spintos durų link. Atidaro. Nieko nėra.

Malena turėjo plokštelę su vaikiška pasaka. Kaskart, iš plokštelės prabilus vilkui, pasislėpdavo už ilga eile sustatytų kėdžių savo kambaryje – vilkas išardavo savo sakinius ir išnykdavo, pavojus praeidavo. Žinojo, kada jis prabilis, ir pasislėpdavo prieš pat jam atveriant nasrus.

Malena nebijo aukščio, aš aukščio nebijau ir dažnai sapnuoju, kad lengvai pakylu nuo žemės ir skrendu; sapne stebiuosi – skristi taip paprasta. Bijau požemių ir siaurų praėjimų, vengiu tunelių ir požeminių perėjų, nuo vaikystės baisiausi košmarai – kai turiu brautis pro siaurą tarpekį po žeme, o ten – raudonu aksomu išmuštas kambarys, tamsus ir nykus. Vienas šiurpiausių potyrių – klaidžiojimas po katakombas Paryžiuje: norėjau pasisveikinti su Charles’iu Perrault, savo vaikystės herojumi, vadinau jį „dėde Šarliu, kuris gyvena šalia Raudonkepuraitės ir Pelenės“, tad negalėjau nenulipti žemyn. Ilgi tuneliai, siauri ir drėgni, kaukolės sudėtos eilėmis – kiek jų ten yra? Tūkstančiai. Ir negali pabėgti iš to klaikaus kapinių rūšio, turi praeiti pro jas visas. Kuris iš jų dėdė Šarlis? Kaip norėjau iš ten pabėgti! Žinojau, kad nei viena kaukolė nebeištrūks, kad ir mūsų laukia tas pats, o varge, ką daryti su savimi po mirties. Išėjusi siaurais laiptais į gatvę pagalvojau, kaip gera gyventi, kaip nuostabiai gera kvėpuoti klausantis gyvųjų pasakų. Stipriai įsikibau Dailininkui į ranką.

Tokia ta Malena. Tokia aš.

Dailininkas gimė penkiolika metų anksčiau už mane. Talentin gas ir pripažintas, visai nesureikšminantis karjeros ir sėkmės. Neskaito kritikų atsiliepimų. Mielai užsidarytų aukšta tvora apjuostame name vidury pievos, augintų petražoles ir agrastus ir kaltų lesyklas paukščiams. Tapytų – ištisai, be pertraukos. Vaiduoklius, praeities naktų košmarus ir retkarčiais vieną moterį. Maleną. Jos portretai aplanko daugiausia tarptautinių parodų, bet dailininkas ją tapo retai.

Skvarbių ir gilių – kaip stebuklinga jūra iš vaikystės pasakų – akių, pilkai melsvos spalvos. Turėjo šimtą metų nugyvenusį senelį, iš

jo išmoko mylėti gyvūnus, drožinėti keistas galvas ir, kai liūdna, medituoti miške, kalbantis su medžiais. Senelis meldavosi kiekvieną vakarą ir niekada nepasakojo apie du išgyventus pasaulinius karus. Vieną ankstų snieguotą žiemos rytą Dailininkas pastebėjo, kad senelio akys – labai šviesiai žydros spalvos, tokių niekad nebuvo matęs.

Geriausi naktiniai pašnekovai – Goya, Munchas, Kieferis, Twombly, Doigas, Boschas, Baconas, tuose pokalbiuose visos epochos, mintys, idėjos ir siaubai.

Dieną, kai turi laiko, eina pasivaikščioti su Sūnumi į mišką. Sūnus miega vežimėlyje, o jis mintyse kuria scenovaizdžius, siužetus paveikslams.

Galėtų būti Vyriausiasis Vatikano stebukladarys. Reikia naujo stebuklo – prašom. Jis viską gali.

Vis mini Van Gogho laiškus broliui Teo. Van Goghas dažnam asocijuojasi su bepročiu, bet Dailininkas sako, kad ausį jis nusiplovė ne iš beprotybės, o todėl, kad jo niekas negirdėjo, negirdėjo ir jo moteris, kuriai tą ausį nusiuntė. Laiškuose broliui Van Goghas kalba apie meną, analizuoja, interpretuoja ir akivaizdu, kad tai – ne bepročio, o didžio kūrėjo mintys.

Dailininkas visas šmėklas palieka drobėse.

Jis jų nesapnuoja.

Išviešintos baimės tampa nebebaisios. Tu šaudei į paveikslus, Niki, kartu šaudydama į savo agresiją ir žiaurumą. Sakei, kad tai tikras skorpioniškas poelgis. O, taip, Niki, mes tokios, tikros Skorpionės. Mano dėstytojas, pamišęs dėl Japonijos kultūros ir astrologijos, per egzaminą sakė, kad prieš Vėlines gimusieji yra tie tikrieji Skorpionai, susirinkę visas Zodiako galias, tikrąsias savybes, pavojingiausi, aistringiausi, moterys moteriškiausios ir vyrai vyriškiausi, išprotėję dėl meilės ir mylėjimosi. Dievinantys kaitrą ir saulę, kaip tie nuodingieji gyviai. Mūsų Skorpionai – ne voragyviai, o elegantiškas žvaigždžių ornamentas ilga žaižaruojančia uodega.

Išmokau regzti horoskopų voratinklius. Skaitau apie aristokratą Niki dėdę, kuris domėjosi astrologija; jo prašmatniuose namuose, kur

gyveno su egiptiete žmona ir kur svečiuose lankydavosi draugai baronai ir kunigaikščiai, kabėjo keisti paveikslai, bet Niki apie juos liepta neklausinėti. Dėdė priklausė Rozenkreicerių sektai, mistinių viduramžiškų tekstų sekėjams. Buvo kortuotojas ir žirgų lenktynių mėgėjas. Jo antroji žmona – vedė ją po ilgų vienatvės metų, išsiskyręs su pirmąja – Čilės rašytoja, išgarsėjusi labiausiai tuo, kad kėsinosi nužudyti savo meilužį. Tas meilužis buvo Čilės prezidentas. Marie Louisa sužinojo, kad jos meilės laiškus prezidentas kikendamas garsiai perskaitė savo draugams, ir patykojusi gatvėje šovė į jį. Prezidentas liko paralyžiuotas, ji šovė „patys žinote kur“ (taip parašei), o jaunoji moteris buvo išvaryta iš šalies. Prašei jos papasakoti šią istoriją vėl ir vėl. Ar jos pasakojimas įkvėpė sušaudyti savus paveikslus?

– Malena, ar šautum į kokį nors vyrą „pati žinai kur“? – klausia manęs Niki.

– Taip, pastatyčiau jį ant kalno, aukšto kalno, ir šaučiau strėle iš aukso lanko, įtempusi žvilgančią stygą, strėlė smigtų į slapčiausią vietą, ir jis nuskristų į žvaigždes, prisegčiau jį strėle prie vienos žvaigždės ir kasnakt kelčiau vyno taurę į jo amžinąją žvaigždinę sveikatą ten, aukštai, ir žinočiau, kad tai ne jį, o tik blankų seniai mirusios žvaigždės šešėlį matau.

– Ar pažįsti vyrą, kurį norėtum taip prisegti?

– Įsivaizduoju aplinkybes, kuriomis galėčiau taip pasielgti.

– Papasakok.

– Tarkim, atsibundu vidurnaktį nuo žvilgsnio; vyras guli šalia, pasirėmęs alkūne į pagalvę, ir stebi mane. Saugo mano miegą, sako jis. Daug naktų jis nemiega, žiūri į mane miegančią. Paskui nustoja taip elgtis, nemiega, bet išeina į kitą kambarį. Tai priežastis jį persmeigti strėle ir pakabinti tarp debesų. Tegul mirksta Lietuje ir atgailauja.

Žinojau, kad mistika ir magija man artimos, gal pernelyg, ir, jei tikėsim praėjusiais gyvenimais, viena astrologė išmatė, būtent – išmatė mano ankstesnę reinkarnaciją. Nustebino mane. Ir išgąsdino. Ar ti-kiu tuo? Reinkarnacijos – geras penas fantazijoms, kaip ten bebūtų. Ta reinkarnacija tiksliai mane atkartoja – sugebu pamatyti žmones iš

esmės ir iš anksto žinau, kuo baigsis istorijos. Tu turėjai tokią pačią dovaną. O gal tai labiau vargas nei dovana. Žinai, buvau nuskridusi į šalį, kur neseniai baigėsi karas. Mano draugė, viena iš nedaugelio moterų draugių, ta juodaplaukė juodaakė aktorė gruzinė, papasakojo apie magę. Magę, ne astrologę ir ne būrėją. Nuėjau pas ją, buvo smalsu. Ji pasakė kerinčių dalykų. Ir pamokė.

Suradau jos namus labai greitai, lyg būčiau čia kadaise lankiusis. Nors ta šalis mane gąsdina – gal dėl kalbos, kuri man skamba lyg užkeikimai ir prakeiksmai, – neįmanoma pagauti jokio giminingo žodžio jokioms mano žinomoms kalboms, nepadeda prancūzų, italų, lenkų kalbos, nei vieno pažįstamo garso. Magė, sakė man, šneka ta kalba, kurią suprantu, nors prastai. Nieko, maniau, kaip nors.

Kiemas lyg šulinys – iš visų pusių namai ir siaura broma, įsispraudusi tarp griūvančių sienų. Viskas paženklinta karo ir aš įsivaizduoju, kad šiame kieme šaudė kareivius. Pučia vėjas, šalta, nors vasara, čia drėgna, saulė niekad neužklysta, ją užstoja aukštos sienos. Mažas tas kiemas. Įėjimas į magės namus atrodo kraupokai – medinės kirvarpų išėstos durelės, išpaustos į akmeninę sieną, primenančios įėjimą į užmūrytų karstų buveinę. Žinau, kad ji neįsileis anksčiau sutarto laiko, kad nedera belstis. Stoviu vidury to kiemo ir rūkau. Matau: pro langus, pro užuolaidų plyšius į mane sužiūra pagyvenusios pilnos moteriškės – mažiausiai trys. Vilkiu ilgą juodą apsiaustą, esu su juoda skrybėle, gal atrodau įtartina? Tikrai – juk stoviu pūsdama dūmus svetimame kieme, nežinia ko. Atsidaro durys. Magė savo šnypščiančia kalba kažin ką sako už užuolaidos tūnančiai kaimynei iš antro aukšto. Lngas atsidaro ir kaimynė piktai kažką išrėkia – tikrai prakeiksmą, pagalvoju. „Ji sako, kad tu iš kitos planetos ir neturėtum čia būti“, – tarsteli man prisimerkusi ir mosteli užėiti. Keturi laipteliai. Visada laiptelius suskaičiuoju. Nuseku iš paskos. Pastebėjau, kad magė smarkiai paseno nuo mano draugės apsilankymo – mačiau fotografiją. Matyt, mėgsta išgeriti – žvilgsnis karštilgiškas, rankos nežymiai dreba. Namai prirūkyti, remonto nematę turbūt penkiasdešimt metų. Ant grindų numindžioti raštuoti niekada nevalomi kilimai, dulkių kvapas sumišęs su cigarečių

dūmais. Magė įjungia ventiliatorių – nuo jo sparnų tįsta dulkėti voratinkliai, jis mala ir suka pridvisusį orą. Mudvi atsisėdame prie jos darbo stalo, matau trejas duris, vienas atstoja stiklo karolių virvės, kiti du kambariai užrakinti – spynose styro metaliniai raktai. Stalas apkrautas magijos reikmenimis: stiklinėmis piramidėmis, rutuliais, figūrėlėmis, tarp jų stovi girlianda papuošta plastikinė eglutė (jau vasario pradžia), guli aromatinės lazdelės, samanas primenančioje medžiagoje įsmeigti keli nedegantys smilkalai. Viskas nuklota dulkių. Šalta nežmoniškai. Magė pasiūlo apsigaubti vilnone antklode, aplipusia geltonais šuns gaurais ir ilgais juodais žmogaus plaukais, užsimetu ją ant pečių negalvodama, į ką taps panašus mano juodas apsiaustas. Vis tiek drebu nuo šalčio.

Ji ištisia žvaigždėlapius. Skubėdama. Pradedu kalbėti ir pastebiu, kad vietoj daiktavardžių vartoja būdvardžius. Pasako, kad Malena yra šamanė, o šamanai negali turėti asmeninių biografijų, rodo jos kosmogramą ir staiga pakelia akis į lubas. Jos akys blankiai žydros, beveik bespalvės, nemėgstu žydrų akių, atrodo, kad jos peršviečiamos, lyg galėtum kiaurai matyti visą kruviną kaukolės turinį. Baisios jos akys, apvedžiotos žydrais pieštukais, antakiai, nors vešlūs ir juodi, dar perbraukti juodu angliuku – kreivai, bet kaip. Tikrai – geria. Magė apsigaubusi baltu rankomis megztu šaliu, kažkada baltu, dabar įgavusiu bjaurų senatvės atspalvį, ant kaklo raudonų ir žalių dirbtinių akmenų vėrinys. Ta vargana išvaizda tinka jos namams, ir tik išeidama aš pastebėsiu jos kokybiškus batus, vadinamuosius botfortus – madingus, prižiūrėtus, blizgančius; atrodo, jie kainuoja daugiau už visus jos namus, pati tokius mielai avėčiau.

Magė braižo žvaigždžių diagramas, pasakoja sąryšius ir sąveikas, kalba monotonišku balsu ir mane apninka melancholija. Stengiuosi įsiminti jos rankų judesius, užsirašinėju, čia pat versdama jos žodžius į lietuvių kalbą, ta kalba taip greitai rašyti nemoku, ji beria greitakalbe, palaukite, aš nesupratau, kaip čia... Viską tu supratai, rėžia piktai ir vėl žvelgia į lubas, cigaretę laikydama suskirdusiose lūpose, nė karto jos neprilietė pirštais, o melancholija jau veržia man

kaklą, tas nemalonus *déjà vu* jausmas, kažko smaugiančio, įkyraus, neišnarpliojamo.

Pirma pamoka baigiasi po dviejų valandų. Išeinu sustirusi nuo šalčio, pradvisusi dulkėmis ir dūmais. Bobutės, slėpdamosi už užuolaidų, vėl į mane vėpso. Ateisiu čia dar daug kartų, kol išmoksiu. O taip užsimanau namo. Pas Močiutę. Noriu būti mažytė, noriu prisiglausti prie antklodės, kurią Močiutė man pašildė prie krosnies, noriu šilto pieno su mirkstančiais jame juodos duonos gumuliukais, kaip seniai tai valgiau, dabar prisimenu skonį, eidama niūria gatve. Negaliu nuvyti nemalonaus jausmo, tos melancholijos, todėl imu kalbėti maldeles iš vaikystės, tas, kurių Močiutė išmokė, jos nepadeda, tad niūniuuju kalėdines giesmes apie ėdžiose miegantį Jėzų – mama neturi kuo jo apkloti, jam šalta, mama nusiriša skepetaitę ir jį siausto, o jis verkia nuo šalčio. Ašaros ima tekėti, Močiute, ką aš čia darau, kur tu, ar matai mane? Galvoju apie šviesias šiltas Kalėdas, pyragėlius su aguonomis ir grybais, baltą staltiesę, po kuria padėtas šieno kuokštėlis, ir blyksinčias švieseles ant lubas siekiančios eglės. Prisimenu giesmes giedančius Močiutę ir senelį, kokie jų balsai, aukšti, gražūs, jie abu giedojo bažnyčios chore. Ir savo silpną jiems pritariantį balselį.

Madam Sėkmė

Kas yra ledi Sėkmė?

Kas ši paslaptinga sunkiai pagaunama būtybė?

Kartais turiu pagriebti

rožę, kurią ji man siūlo

Kartais ji apsupa

mane užburia mane

kartais jaučiu, kad esu

jos daiktas

ji karūnuoja mane tada meta

gladiatoriams.

kas ši dievybė

tokia artima ir kartu tolina.

*paslaptinga dangaus karalienė
leisk man suvilioti tave
leisk man linksminti tave
nustebinti tave
kad paliestum mane dar kartą
savo stebuklinga lazdele
Niki*

*Ledi Sėkme
kodėl mane apleidai
ar tau kažkuo nusikaltau
ar per daug noriu
prisigalvoju
vaikystėje kiekvienu mano piešiniu žavėjosi
užaugau
susidūriau su žmonėmis, kurie nesigulė man po kojomis
kurie neaiškiojo dėl kiekvieno mano sakinio
tie žmonės buvo galingi
cha, kas yra galia šioje šalyje?
aš svajojau apie kitas šalis
ir jaučiausi besimurkdanti maurotoje baloje
kurioje grandai vietiniai galingieji sėdi
uždaramė kambarėlyje
ir jei kas nors bando praverti orlaidę
kad įleistų gaivaus oro
tą orlaidę su trenksmu uždaro ir užkala surūdijusiomis vinimis
ir tik skaičiavo pelnus
varganus pelnus
tą pardaviau už tiek, aną už aniek
Malena*

Grįžtu namo, į laikinus namus, šalta ir čia, langų plyšiai užkam-
šyti vata. Laidinės aikštelėse tamsios dėmės, pasakojo, kad per karą čia

susirinkę kaimynai degindavo laužus, kad sušiltų. Sniego šioje šalyje nebuvo buvę dešimt metų, tačiau jis iškrito per karą ir žiema pasitai-
kė nežmoniškai šalta. Centrinis šildymas neveikė, šildytuvų nusipirkti
nebuvo.

Čia nėra vandens, jį įjungia tik kartais. Karo padariniai, niekas
nesutvarkyta. Nėra elektros ir neveikia radiatoriai, stovi krosnis, kurią
pakūrus šiluma greitai išlekia lauk pro palaikius langų rėmus. Namo
šeimininkė pridėliojo žvakių visuose kampuose ir pripylė vandens į
daugybę indų – stiklainių, vazelių, ąsotėlių, kibirų. Prausiuosi vonioje,
mažoje patalpoje, beveik tamsoje, kraupiame šaltyje, nusirengiu ir ka-
lenu dantimis, Malena, laikykis, juk tai laikina, kiti čia gyvena ilgai, o
tu tuoj išvyksi, užkliūnu už kibiro ir ledinis vanduo pliūkšteli man ant
basų kojų, o kaip man miegoti? Apsivelku paltą, užsimaunu pirštines,
apsikloju visais čia esančiais pledais, kaip bjauru miegoti su drabužiais,
vis tiek nesušylu, galvoju apie Niki pilį su Le Nôtre'o sodais. Vėl apie
Močiutę. Neužmiegu.

Tavo močiutė sudegė toje pilyje, *Château Huez* – taip ją vadi-
ni. Močiutė per karą nesutiko išvykti į Ameriką su tavo tėvu, nors jis
ją įkalbinėjo, ji atsisakė palikti pilį, kurioje užaugino aštuonis vaikus.
Pilį užėmė nacių generolas su savo svita – ar ji galėjo pagalvoti, kad
mirs įsibrovėlių šešėliuose? Močiutę užrakino tarnaitės kambaryje, ir
ji, užkliudžiusi lemputės liepsną savo ilgais sijonais, aštuonias valan-
das kankinosi mirdama nuo nudegimų. Mirė viena, užrakinta tarnaitės
kambaryje. Nė vieno iš jos aštuonių vaikų šalia nebuvo.

Kodėl tai vienintelis įrašas apie močiutę tavo autobiografinėje
knygoje? O senelis, kur jis buvo tuo metu, kas nutiko jam per karą? Gy-
venai su tais seneliais pirmuosius trejus savo gyvenimo metus, kodėl
jie dingo iš tavo memuarų, o vis mama, mama, mama?

Jei rašyčiau memuarus aš, apie Močiutę būtų kone pusė knygos.
Apie Močiutę ir senelį. Tu daug rašai apie giminaičius iš tėvo pusės,
aš rašyčiau tik apie Mamos. Nieko neturėjau – pusseserių, pusbrolių,
tetų, dėdžių, nieko, tik senelius ir Mamą. Visa didžiulė senelio šeima
per Antrąjį pasaulinį emigravo, jis liko vienas. Įsimylėjo mano Močiutę

ir nenorėjo niekur iš Vilniaus išvažiuoti. Jie liko abu ir visą gyvenimą pragyveno Žvėryne, žaliame dviejų aukštų name šalia pievos ir upės.

Kai senelį suparalyžiavo, jis kasdien vaikščiojo aplink namą, pasiramščiuodamas lazdele. Pats ją išdrožinėjo, lazdelės viršuje stirksėjo liūto galva, jo karčiai, pučiant vėjui, plaukštėsi mediniais verpetais.

Senelis pasakojo matęs ietimi, o gal strėle persmeigtą moterį su vaiku. Viena strėle. Moteris laikė vaiką rankose. Tas vaizdas jo galvoje tūnojo visą gyvenimą, senelis jo nepamiršo. Vienoje bažnyčioje, požemyje, tarp maro dulkių, atsakydavo senelis – kai klausdavau, kur tai buvo.

Svarbiausia, kad nebūtų karo, sakė jis.

Žiūriu į žvaigždėlapį. Jis man rodo, kad pirmoje tavo santuokoje įrašytas antrasis vyras. Visi kiti buvo šiaip, kaip sakoma – vyrai kūnui ir džiaugsmui, tai irgi matyti: paraleliniai ryšiai už mylimųjų ribų, bet tik du, Harry's ir Jeanas – lemtingi. Kaip jie rūpinosi tavimi visą tavo laiką. Žvaigždėlapis man rodo, kad neturėjai tikrų draugų – ar gali taip būti? Kad visi jie buvo formalūs. Visi vyrai tavo biografijoje – padėjęjai, tarpininkai, mecenatai, bendraminčiai, meilužiai, gerbėjai. Moterys nefigūruoja. Niekad nesupratau, kaip galima su vyrais draugauti. Vyrai – draugai? Nesąmonė. Draugai vyrai – nebent jie gėjai, tokių draugų turiu ir labai juos myliu.

– Prisimenu savo vaikystės draugę, kuriai padovanojo krokodilą. Pavadino jį Hitleriu, tai buvo prieš pat karą. Užaugusį krokodilą atidavė į zoologijos sodą – roplys atrodė didelis ir galingas, o zoologijos sode paaiškėjo, kad Hitleris – pats menkiausias iš visų krokodilų.

– Niki, joks pasaulio gyvūnas nenusipelno tokio vardo, man visai nejuokinga, Niki.

Prisimenu, Mamos vaikystės draugė atvežė man iš Sibiro lėlę raudonais skruostais. Lėlės plaukai buvo garbanoti ir suknelė raudona, balta prijuostė. Žiūrėjau į lėlę ir įsivaizdavau, kad ji visą laiką badavo, tik kelionėje gavo raudonų uogų, kad skruostai taptų rausvi prieš susitikimą su manimi. Maniau, kad Mamos draugė gyvena lentų trobelėje ir rankomis kasa šviną. Buvau girdėjusi tokių pasakojimų.

Ji išvyko pamilusi vyrą medžiotoją, paaiškino Mama. Daugiau su jos dovanota lėle nebežaidžiau – buvau tikra, kad jos skruostai raudoni nuo elnių kraujo.

Girdėjau vienos moters istoriją, kad ji paskutinį kartą matė savo mamą, metamą pro langą. Į vagonus sugrūdo pernelyg daug žmonių. Mama buvo smulki ir gležna, ją uždusino. Tiesiog buvo pernelyg daug žmonių. Paskui mergaitės mamą pakėlė ant rankų ir, perduodami vieni kitiems, išmetė pro atvirą langą. Mergaitė stovėjo, atskirta nuo tėčio per kelis žmones, ir paskutinį kartą žvelgė į mamą. Paskui su tėčiu gyveno Sibire.

Vieną vakarą, eidama namo iš susitikimo su mage, pamačiau virš stogų didžiulį šviečiantį mėnulį, pilnatis, galvoju apie Olgos Tokarczuk išprotėjusią moterį – ji kas vakarą išeidavo į savo kiemą ir laukdavo mėnulio, o kai tas pasirodydavo, bet koku pavidalu, ji grūmodavo jam ir šaukdavo prakeiksmus, buvo įsitikinusi, kad mėnulis ją persekioja, nuodija vandenį jos šulinyje ir palieka savo atvaizdus visuose atspindžiuose, norėdamas ir dieną ją sekti. Užsukusi į mažą kavinę pamačiau berniuką, gal pusantrų metų, aprengtą prigludusiu šiltu kombinezonu, rankutėje jis laikė mažą meškiuką. Berniukas laukė, kol mama nupirks pyrago. Meškiukas iškrito jam iš rankų, nerangiai pritūpęs ilgai bandė pirštinėtomis rankytėmis paimti, o kai pagaliau pavyko – priglaudė meškiuką prie skruosto. Išėjo, viena ranka laikydamasis mamos rankos, kita glausdamas meškiuką prie skruosto.

Žiūriu į apmusijusį veidrodį skersvėjų glostomame koridoriuje – ką jis matė, kiek jam metų, prisimenu Tokarczuk tekstą apie mąlininkę: jos vyras išėjo į karą, jauna moteris, žvelgdama veidrodyje į savo miltuotus plaukus ir antakius, matė seną moterį. Papučiu į veidrodį ir mano pavidalas pasislepia.

Atlieku namų darbus apie tave, apie save nedrįstu, ir išsiaiškinu, kad anose reinkarnacijose buvai popiežiui artimas vyras, kad gyvenai Švietimo epochoje, buvai ir filosofas, mane tai prajuokina, dar pama-

tau, kad viename gyvenime mirei nuo maro, kitame inkvizitoriai tave apšaukė eretike ir sudegino ant laužo vienuolyno kieme, ne, ne, matau Niurnbergo mergelę, Geležine Mergele vadintą, – spintą su aštriais dygliais viduje, puoštą įmantriais ornamentais, matau mudvi joje, XIV amžius, ta Niurnbergo mergelė atrodo kaip sarkofagas, XVII amžiuje vėl ta pati spinta, tik jau dailesnė, ir vėl mudvi joje, ne, gal aš tave uždarau XVII, o tu mane – XVI amžiuje, tikrai, tai štai kodėl visą laik vengiau Ispanijos, nepatinka man ši šalis ir jų kalba, tai ispaniškoji inkvizicija lyg šleifas tęsiasi manyje, cha, ką aš čia fantazuuju, bet, po velnių, tas žvaigždėlapis man būtent ją rodo. Šypsaisi, argi taip lengva atsekti visas reinkarnacijas, tereikia žinoti keletą principų, ir viskas lyg ant delno? Kaip jie, tie magai ir astrologai, tie burtininkai, atskiria fantazijas nuo nepatikrinamo žinojimo? Na jau, na. Ką aš čia įžiūriu, toje raizgalynėje, dar išskaičiuuju, kad dabar mirei per anksti, kad tavasis kosminis laikas žemėje nebuvo pasibaigęs. „Ji išėjo aukštomis vibracijomis, jei būtų vyras – tiesiog užsimerktų ir mirtų, o dabar jai pritrūko oro, ji užduso, – paaiškina man magė, žiūrėdama į mano nubraižytas schemas ir jas taisydama. – Aukštosios šviesios jėgos tarė: užteks kankintis, ateik, ir ji paliko nebaigtų darbų šleifą, nes jai dar daug atlikti buvo skirta.“

– Ko žiūri į mane prisimerkusi? – staiga paklausia ji.

Netikiu aš tomis nesąmonėmis, „aukštomis vibracijomis“, atsakau mintyse, kokios formuluotės: „aukštosios šviesios jėgos“.

– Dūmai graužia akis, – atsakau garsiai. Ji skverbiasi savo bedvasėmis akimis man į smegenis, žino, kad išsisukinėju, tai ko gi čia atsi-beldžiau iš Vilniaus, tokia netikinti, galėjau atostogauti ten, kur sodai ir fontanai, bet magė nepriekaištuoja, kalba toliau apie tave ir mane, ir apie kitus asmenis, rodo man linijas ir apskritimus.

Niki manęs klausosi. Jai įdomūs tie tauškalai apie popiežių ir spintas. Juk ji menininkė, tokia ji net mirusi.

– Gerai, kad nesišaipai, – sušnabždu Niki prieš užmigdama.

Dabar ji supasi ant palubėje kabančios mano miegamojo lempos ir nusitvėrusi iš svetainės gaublį ieško neatrastų žemynų.

*Išviešintos baimės tampa nebebaisios. Tu šaudei
į paveikslus, Niki, kartu sušaudydama savo agresiją
ir žiaurumą. Sakei, kad tai tikras skorpioniškas poelgis.
O, taip, Niki, mes tokios, tikros Skorpionės.*

Aneta Anra baigė dailėtyros magistrantūrą Vilniaus dailės akademijoje. Parašė tris romanus ir kelias pjeses. Gyvena ir kuria Vilniuje, kartais – Paryžiuje.

„Niki: dvigubas portretas“ – romanas ar autobiografija? Ar biografijos faktais pagrįstas romanas? Fikcija, bet greičiau fackija apie Anetą Anrą ar Maleną, merginą iš Žvėryno, apie Niki de Saint Phalle – pasaulinio garso menininkę iš Paryžiaus. Niki ir Malena, gimusios tą pačią dieną, po Skorpiono ženklų, jas skiria pusė amžiaus, tautybė, geografija, jos neturi bendrų prisiminimų. Malena ieško tėvo, gyvena su Dailininku, jis rašo laiškus iš Paryžiaus ir Londono. Niki šaudė į paveikslus ir kūrė monumentalių moterų skulptūras, akiplėšiškai vedė vyrus iš proto. O gal tai buvo Malena, ta, dėl kurios vyrai netekdavo galvos? Autobiografinės istorijos, biografinės istorijos, netikros istorijos susipina dvigubame abiejų moterų portrete. „Vienintelis būdas sukurti kažką nauja – tai padaryti ką nors ekstremaliai asmeniško“, – sakė Rei Kawakubo. Aneta Anra drąsiai naudojasi savo gyvenimu kurdama romaną apie moterį menininkę. Apie jos vienatvę ir desperatiškas pastangas rasti artimą žmogų. Apie niekuomet neturėtą saugumo jausmą. Apie meilę – Dailininkui, Sūnui, Močiutei, teatru, literatūrai, tapybai. Apie Vilnių ir Paryžių, Šiuolaikinio meno centrą ir Užupį. Apie baimes būti atstumtai, paliktai, apie neįmanomybę būti suprastai. Ir drauge – apie drąsą būti atvirai ir asmeniškai, švelniai ir nuodingai.

Jurgita Ludavičienė

ISBN 978-609-466-404-5

9 786094 664045

TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt

